

UUTEST PEREKONNANIMEDEST EESTI-INGERIS JA NENDE PANEKUST 1922. AASTAL

ENN ERNITS

Annotatsioon. Artikkel põhineb osaliselt Emakeele Seltsi kõnekoosolekul 12. mail 2015 Tallinnas peetud ettekandel „Eesti-Ingeri isikunimedest läbi aegade“. Kirjutises antakse kõigepealt lühiülevaade Eesti-Ingeri ehk Narva valla rahvuslikust koosseisust 1920. aastate alguses. Sealsetel luteriusulistel eestlastel ja soomlastel olid sobilikud perekonnanimed enamasti olemas. Neid tahtsid muuta vaid vähesed soomlased ja üksikud eestlased. Õigeusklikel isuritel ja vadjalastel olid vene perekonnanimed, mille asemele tuli võtta läänemeresoomepäraseid. Kirjutises eristatakse tähendusrühmade järgi 1) eestipäraseid, 2) soome- ja isuripäraseid ning 3) muid uusi perekonnanimesid. Keskendutakse nende algupärasele, tähendustele ja võimalikele lätetele, samuti seostele endiste venepärase perekonnanimedega.

Võtmesõnad: Eesti-Ingeri, läänemeresoome keeled, onomastika, antroponüümid, perekonnanimed

1. Sissejuhatus

Tartu rahulepingu põhjal liideti Eesti Vabariigiga Narva jõe paremal kaldal asuvad maad ehk osa Narvatagusest (vn *Занаровье*), mis seni oli kuulunud Peterburi kubermangu. 1920. aastal moodustati Narva taga kolm valda: Naroova (pärapoole Narva), Kose (1939–1945 Piiri) ja Skarjatina (ka Karjati, 1939–1945 Raja). Narva vald oli killuke ajaloolisest Ingerimaast, mistõttu seda nimetati ka Eesti-Ingeriks. Aastatel 1945–1946 viidi nimetatud ala uuesti Venemaa koosseisu.

1922. aastal asendati Eesti-Ingeris venepäraseid ja ebameeldivana tunduvad perekonnanimed uutega. Sellest andsid lühikesi ülevaateid nimede eestistamist koordineerinud ministeeriumitöötaja Samuel Sommer (1922b, 1923a, 1923b) ja põhiliselt nimekomisjonide tehnilise abijõuna

tegutsenud filoloog Villem Ernits (2013/1922, 2013/1925). Viimane loetles muu hulgas Narva valla külades valitud endisi ja uusi perekonnanimesid, tõsi küll, neid lähemalt analüüsimata. Kümmeaasta taha jääb Peterburi arstist keeleteadur ja koduloolase Aleksei Krjukovi (2007: 138, 139) põgus ülevaade Narvataguse isurite eestistatud ja soomestatud perekonnanimedest. Peamiselt varasematele kirjutistele toetudes on kirjeldanud perekonnanimede panemist Narva taga ning võrrelnud seda Setumaal toimunuga üliõpilane Kati Nurka oma bakalaureusetöös (2010). Muide, Eesti-Ingerist on tal vaid 22 nimenäidet. Huvipakkuvat teavet nimepanekuga seondunud meeleolude kohta on jaganud Väiküla isuri päritolu kodu-uurija Boriss Jemeljanov (Jõgi). Ta avaldas arhiivimaterjalide põhjal tabelid Väiküla rahva endiste ja 1922. aastal pandud perekonnanimede kohta (Emel'anov 2011: 136–139, 350–354). Just need loendid innustasid siinkirjutajat asjaomast teemat käsile võtma.

Kirjutises käsitletakse kõiki Eesti-Ingeris 1922. aastal võetud perekonnanimesid arhiivis säilitatavate nimepanekuprotokollide põhjal (EAA 5433.1.5). Vaatluse alt jääb välja Narva jõe taha jääv Jaanilinn, mis kuulus Narva linna koosseisu. Põhitähelepanu pööratakse uute perekonnanimede päritolule ja semantikale, samuti seostele endiste perekonnanimedega.

2. Eesti-Ingeri asustusest

Ajaloolase Tiit Rosenbergi (2013: 129) järgi elas 1922. aasta rahvaloenduse andmeil Eesti-Ingeris 2799 inimest: 1765 venelast (63% elanikkonnast), 684 isurit ja ingerisoomlast (24%) ning 350 eestlast (13%). Paraku on andmed Narva valla külade 1920. aasta etnilise struktuuri kohta eksitavad, sest tabel hõlmab ka külasid, mis Eesti-Ingeri koosseisu ei kuulunud, nagu Haavikko (vn *Кейкино*), Kotko (*Орлы*), Mannakka (*Манновка*) ja Tiensuu (*Извоз*); teisalt aga puuduvad Hannike, Kallivere, Vanaküla jt läänemeresoome külad (vrd Rosenberg 2013: 131 ja Üldrahvalugemise 1924: 23).

Nimepaneku seisukohast pakub erilist huvi külades elanud õigeusklike isurite arv, sest neil olid Eesti Vabariigi toonase nimepoliitika seisukohast ebasoovitavad vene perekonnanimed, mis tuli asendada läänemeresoomepärasega. Ent isurite arvu teadasaamine on üsna komplitseeritud. Selle üks põhjusi on erinevad lähtekohad. Tulemused olenevad lähtealusest: kas peetakse silmas geneetilist päritolu või keelt ja kultuuri; kas toetatakse enesemääratlusele või ametniku/uurija hinnangule. 1922. aasta rahvaloenduse

andmed valdada kohta põhinevad inimeste küsitlusel nende tavakeele kohta (rahvaloenduse küsimus *Mis keelt harilikult eraelus kõneleb?*), mistõttu selliseid rahvaloendusi peetakse poliitilisteks ja identiteeti konstrueerivateks, seega tänapäeva mõistes metoodiliselt ebasoovitavateks (Koreinik, Tender 2014: 80, 83). Peale selle pole 1922. aasta rahvaloendusel eristatud isureid ja ingerisoomlasi ega üldse neid esile toodudki, vaid paigutatud muude rahvuste rubriiki (vt Üldrahvalugemise 1924: tabel 5).

Teistsugused andmed pärinevad Villem Ernitsalt, kelle järgi elas Narva vallas 1027 isurit (sh Väikülas 17 isuristunud poolakat), 545 soomlast, 47 eestlast, 2 vadjalast, 1 karjalane ja 216 venelast. Viimaste hulgas eristati üht venestunud leedulast ja kolme täisvenestunud soome perekonda, 16 vene naist isuri perekondades ja 17 isuri naist vene perekondades (V. Ernits 2013/1925: 254). Mõne küla venelaste kohta saab teavet ka 1922. aastal pandud perekonnanimede järgi. Nii registreeriti Karstalas 25 vene, kaks eesti ja kaks soome perekonnanime, Dolgaja Niivas 17 vene ja üks eesti perekonnanimi ning Uuskülas üks vene ja kaks eesti perekonnanime. Nimepanekuprotokollide järgi olid Eesti-Ingeris puhtvene külad Komarovka, Popovka, Zahhonje ja Zaretšje. Kaheksa küla (Uue-Arssi, Lommi, Smolka ehk Tõrvala jt) kohta pole protokollides mingit teavet (vrd Üldrahvalugemise 1924: 23). Selle põhjal võiks oletada, et neis külates ei elanud vene perekonnanimega isikuid.

Villem Ernits esitab andmeid ka Narva valla külade rahvusliku koosseisu kohta (vt tabel 1; vadjalaste arvu pole märgitud; V. Ernits 2013/1925). Külad on järjestatud kahanevalt isurite arvu järgi. Need andmed põhinevad kõrvalseisja hinnangutel rahvuste kohta ajaloolis-geneetilisest seisukohast lähtudes. Kindlasti ei saa Ernitsa esitatud numbreid võtta absoluutse tõe pähe. Näiteks Samuel Sommer (1922b), kes kirjeldas oma artiklis vaid paari Eesti-Ingeri küla, loendas Hannikas 81 inimest, neist 53 isurit ja 28 ingerisoomlast.

Narva valla isurid (eriti noorem põlv) olid toona keele ja kultuuri poolest tugevasti venestunud ning suhtusid noore Eesti Vabariigi tegemistesse kas umbusklikult või lausa vaenulikult. Veendunult peeti endid venelasteks. Täiskasvanud suhtlesid omavahel meelsamini vene keeles, kuigi valdasid isuri keelt, lapsi kõnetati ainult vene keeles. Venestamisele aitasid jõuliselt kaasa kohalikud kooliõpetajad ja papid. Käis agar võitlus vene õppekeele kasutamise eest kohalikes koolides (vt lähemalt E. Ernits 2009: 44 jj).

3. Perekonnanimed 1922. aastani

Luteriusulistel eestlastel ja soomlastel olid üldiselt eesti- või soomepäraseid perekonnanimesid. Vaid mõni eesti nimi võis aja jooksul olla muutunud venepäraseks. Seevastu õigeusklikel vadjalastel ja isuritel olid vene perekonnanimed, mis vaid vähestel juhtudel seostusid läänemeresoome keelte sõnadega. Venemaa dokumentides käibis sajandeid nimesüsteem, mille järgi isikuid märgiti eesnime ning isanime või hüüdnimega, nt *Ivan Mikitin* ja *Griška Lisitsa* 'rebane'. Kohustuslikke perekonnanimesid hakati XVI sajandil nõudma kõigepealt vürstidelt ja bojaaridelt, seejärel madalamatel aadlikel ja suurkaupmeestelt. Talupoegadel ilmusid esimesed perekonnanimed XVI–XVIII sajandil (nt *Ivan Sussanin*), kuid kinnistusid lõplikult alles pärisorjuse kaotamise järel 1861. aastal. Ometi polnud Venemaa 1896. aasta rahvaloenduse järgi perekonnanimesid veel üle poole elanikkonnast (Istorija; Russkie familii). Perekonnanimed said talumehed sõjaväeteenistusse kutsumisel. Need moodustati sagedasti vana isa eesnime järgi (Emel'anov 2011: 134, 349) ja ei kandunud üle lastele. Ent Narva vallas leidis ka teistsuguseid perekonnanimesid.

Tabel 1. Läänemeresoomlaste arv Narva valla külates¹

Küla (eesti ja vene nimi)	Isurid	Ingeri-soomlased	Eestlased
Väiküla (Венкуль, Венекюля, Наровское)	483	–	4
Vanaküla (Илькино)	173	44	1
Saarküla (Саркюля)	142	–	14
Kallivere (Фитинка)	105	233	2
Hannika (Ханике)	43	88	–
Räkälä (Рякяля)	23	7	–
Väike-Ropsu (Малая Ропша)	22	13	–
Uus-Vüödermaa (Новая Фёдоровка)	18	66	20
Karstala (Каростель)	17	–	–
Kullaküla (Мертвицы)	1	134	6
Kokku	1027	585	47

¹ Ruumi kokkuhoiu mõttes pole kirjutises viidatud nimepanekuprotokollile lehtedele, vaid on piiratud perekonnanime ette kirjutatud külanimelühendiga, mille järgi saab arhiiviallika kirjele lisatud loendist teada vajaliku küla kohta käivate protokollide lehenumbri. Külanimesid kirjutatakse eri allikates isemoodi.

Osaliselt saab nende saamisluгу selgitada. Näiteks osa Väiküla nimesid saab seostada vene keele üldsõnadega, nagu nt nime *Kalašnikov* sõnaga *калaчник* ~ *калашник* 'kalatšide küpsetaja või müüja'. Aleksei Krjukov (2007: 128) nimetab seda nime isuritel kunstlikuks vene nimeks, sest see ei kajasta kohalikku tegevusala. *Purvinski* on ilmselt poola nimi (õigemini *Purwiński*), mistõttu see pärineb isuristunud poolakalt (vt eespool).

Väike osa Eesti-Ingeri venepäraseid perekonnanimesid oli läänemere-soome algupära. Krjukovi (2007: 127, 139) arvates võiksid selliste hulka kuuluda *Buššin* (< ? sm *pussi*), *Pillin* (< *Pillin omat*), *Pjassin* (< *Pässin omat*), *Timoivov* (< isikunimi *Timoi*) jt.

4. (Uute) perekonnanimede panekust

Eesti Vabariigi alguses loodi uute perekonnanimede võtmiseks või seniste muutmiseks seaduslik alus. 17. detsembril 1919 seadustati Eesti kodanikel halvakõlaliste ja -sisuliste või võõrapärase kõlaga perekonnanimede muutmise võimalus (Seadus 1920). 4. aprillil 1921 võttis Eesti Vabariigi valitsus vastu seaduse „Petserimaa ja Naroowa taguste waldade elanikkude perekonnanimede kohta“, milles kohustati nende valdade kodanikke, kellel on üksnes ees- ja isanimi, võtma perekonnanime, mis kinnistuks ka abikaasale ja kõigile alla 18aastastele ning nõusoleku korral ka täiskasvanud lastele. Lisaks anti võimalus võtta võõrapärase nime („kelle nimedel wõõrakeelne kõla on“) asemele uus (Seadus 1921).

Sama aasta 29. juunil anti välja määrus asjaomase seaduse rakendamise kohta (Määrus 1921). Selles nähti ette luua kolmeliikmelised komisjonid, mille koosseisu pidid kuuluma esimehena siseministeeriumi esindaja, vallavanem või selle abi ning vallasekretär. Samas määrukses oli kirjas komisjoni tööülesanded, perekonnaepa kohustused perekonnanime saamisel, samuti meetmed nende vastu, kes pole määratud ajaks perekonnanime võtnud.

Nimepaneku põhimõtetes lepitati täpsemalt kokku juba enne Setumaal tegutsema asumist. 19. septembril 1921 kehtestati nimepanekukomisjonide ühisistungil järgmised juhised: 1) igauks valigu perekonnanimi oma emakeele sõnade hulgast, 2) valla piirkonnas olgu igal perekonnal (v.a lähisugulased) erinev perekonnanimi, 3) perekonnanimed olgu

võimalikult lühikesed ja hea kõlaga, 4) jäetagu võtmata Eestis väga sagedasti esinevad või tuntud isikute perekonnanimed (Sommer 1922a). Uue perekonnanime panemise põhjuseks võis olla ka asjaolu, et külas elas mitu samanimelist peret, kes ei olnud omavahel (enam) sugulased; samasugused nimed võisid raskendada ametlikku asjaajamist. Näiteks elas Väikülas toona üle tosina Reškini-nimelise perekonna rohkem kui poolesaja liikmega, ka Jemeljanoveid oli viis perekonda (Emel'anov 2011: 354).

Perekonnanimede panekul sai oluliseks abivahendiks valimik „15 000 uut sugunime“ (VTU), mis valmis Akadeemilise Emakeele Seltsi kui nimede eestistamise käivitaja hoogsa tegutsemise tulemusel valminud nimede vahetamist õhutava, seletusi ja näpunäiteid jagava albumi „Eestlasele eesti nimi“ (EEN) lisana (vt lähemalt Henno 2001).

Petserimaal kestis nimepanek 1921. aasta lõpuni. Samal aastal moodustati Narva-taguste valdade rahvale perekonnanimede panekuks kolm komisjoni, mille esimeheks määrati Narva ja Karjati vallas Samuel Sommer ning Kose vallas Villem Ernits (Nurka 2010: 13). Protokollide järgi tegutses kõigis kolmes vallas esimehena küll ainult Sommer (EAA.5433.1.8; EAA.5433.1.9). 1922. aasta jaanuaris käis Sommer kõikides vallavalitsustes, jagades kohalikele komisjoniliikmetele (vallavanem või selle abi ja vallasekretär) juhtnõore perekonnanimede panekuks. Kõigepealt tuli igas vallas koostada nimekiri isikutest, kellel polnud püsivat perekonnanime või kes soovis seda muuta. Rahvast pidi aegsasti teavitama, et neil jääks endale sobiva nime valimiseks rohkem aega (Nurka 2010: 22–23). Nimepanek ei läinud nõnda libedalt, nagu lühidalt mainib Kati Nurka (2010: 26). Boriss Jemeljanovi teosest selgub, et Narva vallas, mille keskus asus toona Väikülas Ivan Hitrovi tühjas majas, oli rahvas sinna 4. veebruaril 1922 kella 11-ks kokku kutsutud ilma põhjust teatamata, mistõttu hädapärast 100 inimest mahutav maja kihanud kui „ülesärritatud herilasesepa“ (Emel'anov 2011: 133–136).

Koosoleku avas väikese hilinemisega vallavanem Konstantin Reškin ja sõna sai Samuel Sommer, kes teatas eesti keeles, et Eesti Vabariigi valitsuse määruse kohaselt on Petserimaa ja Narvataguse perekonnanimede korrastamiseks loodud riiklik komisjon. Sommer luges ette asjakohased dokumendid ning ütles seejärel, et sobiva nime valimiseks antakse veidi aega. Kohalikud kooliõpetajad Andrei Tšuvirin ja Aleksandr Jakovlev protesteerisid nimepaneku vastu, väites, et Väikülas on perekonnanimed

juba ammu olemas. Boriss Jemeljanov kirjutas selle kohta järgmist (Emel'anov 2011: 136)²:

„Samuel Sommer ei jäänud nende esinemisega sugugi rahule. Ta läks isegi endast välja ja lausus ägeduses, et ta näeb enda ees mässajate kampa. Ta lisis, et Väiküla elanikud pole mingid venelased, ja seepärast ei saa nad, isurid, vere poolest eesti rahva vennad, kanda võõra kõlaga nimesid, ning kas nad tahavad või ei taha, antakse neile kõigile uued perekonnanimed kas või sundkorras, ja ei mingil juhul vene nimesid. Edasi tuletas Sommer õpetajatele Tšuvirinile ja Jakovlevile meelde, et nad on riigiteenistujad ja neile on täiesti mõeldamatu astuda valitsuse otsuse vastu. Ühtlasi andis ta mõista, et kuigi Eesti on territooriumi poolest väike riik, leidub mässajate jaoks ikkagi „kaugeid paiku“.

Selline asjade käik halvas talupoegade tahte, olid nad ju liiga inertsed, tumedad, harimatud ja organiseerimatud selleks, et üksmeelselt kogukonnaga seista oma vanaisadelt ja vanavanaisadelt saadud perekonnanimede allesjätmise eest.

Ja nad andsid alla.“

Algas nimepanek, mis kestis õhtuni. Perekonnanime jätsid endiseks vaid eespool mainitud kooliõpetajad (peale nende ka vadja päritolu kooliõpetaja Dmitri Tsvetkov), vallavanem, kingsepp ja hobusekarjus. Nagu mainib Jemeljanov, siis uued perekonnanimed ei juurdunud: isegi pool sajandit hiljem kasutas külarahvas omavahel suheldes endisi venepäraseid perekonnanimesid (Emel'anov 2011: 139).

Asjaomane komisjon tegutses Narvataguse külades põhiliselt 1922. aastal, vaid üksikjuhtudel jätkus töö ka järgmisel aastal. Perekonnanimede panek protokolliti ja igale kodanikule alates 15. eluaastast anti tunnistus nime võtmise või muutmise kohta (Sommer 1923a). Nimepanekukomisjon edendas ka ühiskondlikku elu. Sommeri ja Ernitsa algatusel rajati Eesti-Ingeris haridusseltse, karskusühinguid ja iga õppeasutuse juurde asutati pühapäevakool. Karskuspropagandat tegi peamiselt Ernits (vt Sommer 1922b, 1923b).

Sommeri (1923a) andmeil võtsid Narva vallas uue perekonnanime 949 ingerlast ja 67 venelast ning oma nime muutsid 78 ingerlast ja 19 eestlast. Soomlastel ja eestlastel olid enamasti sobivad perekonnanimed olemas,

² Enn Ernitsa tõlge.

mistõttu uute nimede saajad olid isurid; nime soovisid muuta mõned soomlased ja eestlased. Laias laastus on Sommeri esitatud arv kooskõlas Ernitsa loendustulemustega. Sommer (1923b) avaldas ka arvandmed Eesti-Ingeris võetud ja vahetatud perekonnanimede kohta (vt tabel 2). Tema statistiliste tabelite koostamise alused pole teada. Näiteks pole mõistetav, kuidas ta eristas eesti, soome ja isuri (ingeri) nimesid, sest eriti viimastel pole sageli võimalik vahet teha, lisaks langevad nad kohati kokku eesti omadega. Selle tõttu käsitletakse artiklis uusi perekonnanimesid kolme eraldi rühmana: eestipärased, soome-isuripärased ning muud algupära nimed.

Tabel 2. Eesti-Ingeris võetud ja vahetatud perekonnanimede arv

Perekonnanimed	Eesti	Isuri	Soome	Vene	Kokku
Võetud	175	46	15	131	367
Muudetud	6	5	8	–	19
Kokku	181	51	23	131	386

Eeltoodust ilmneb, et nimepanekuseadus andis ainult võimaluse muuta oma nime, ent tegevust alustanud nimepanekukomisjon tegi vene nimedega isuritele nimevahetamise kohustuslikuks, kusjuures enamiku (71%) uutest läänemeresoome perekonnanimedest moodustasid eestipärased nimed. Seevastu venelased said vene nimed.

5. Eestipärased perekonnanimed

Eesti-Ingeri uute perekonnanimede seas on eestipäraseid kõige rohkem. Suur osa nimesid pärineb VTUst. Täheenduse järgi seondub enim nimesid loodusega, neist domineerivad nominatiivsed taimede või nende osade nimetused: Saa, Väi *Kask*, Saa *Kuusk*, Van *Käbi*, Kal, Saa *Leht*, Han *Lepp*, Saa *Lill*, Väi *Mänd*, Räk *Paju*, Väi *Sammal* (VTU: 54), Kul? *Sirel* (vrd *Sireli*, VTU: 55), Van *Tamm*, Kal *Vaher* ja Van *Õun*. Genitiivne perekonnanimi on vaid Väi *Roosi* ja ehk ka Van *Pihli* (vrd *pihl* 'pihlakas', *pihline* 'pihlakane', VMS II: 199). *Roosi* pole saadud eesnimest, mida kinnitavad *Roosi*-tüvelised liitsõnad. Liitsõnalised ongi valdavalt *Roosi*- ja *Lille*-osist sisaldavad nimed, nagu Han, Kal *Lillepuu*, V-Rop *Lillepärg*, Väi *Roosilill*, Kal *Roosioks* ja Van, Väi *Roosipuu*, lisaks veel Van *Õunapuu*. Liite *-as* kasutamine on tänapäevasest erinev ja vajaks eraldi uurimist; ühelt poolt on registreeritud Väi *Maasik*, Väi *Pihlak* ja Kar *Toom* (vrd

Toome, VTU: 59), teisalt aga *Jalakas*, *Kadakas*, *Van Maasikas*, *Kal Pihlakas*, *Pohlakas* (vrd *pohlakas* 'pohl', VMS II: 229), *Kal Toomingas* ja *Van Toomikas* (vrd *Toomik*, VTU: 59; *toomik* 'toomingas', VMS II: 525). Murdeline nimekuju on kahtlemata VTU soovitusnimi *Han Vahter* (VTU: 63; VMS II: 629). Taimenimetustest lähtunud perekonnanimede hulgas on valdavad puunimetused. Loodusnimetustega seondub veel Väi *Kivi*.

Arvukuselt teisele kohale jäävad looduskogumite või -kohtade nimetustest saadud perekonnanimed. Neid on üle kolmandiku võrra vähem kui taimenimetustest lähtuvaid, nt *Van Allikas*, *Kar Järv*, Väi *Kaasik*, *Uusküla*, *Van, Kalju*, *Kal Kivistik*, *Räk Kuusik*, *Van Lepik*, *Saa Meri*, *Uusküla*, *Van Mets*, *Saa, Van Mägi*, Väi *Pöld*, *U-Vüö Rand* ja *Van Salu*. Murdesõnast pärineb Väi *Vahtrik* (vrd *vahtrik* 'vahtramets', VMS II: 630). Liitsõnalised on järelosist *-soo* sisaldavad Väi *Kivisoo*, *Kar Marjassoo* (vrd VTU: 35 *Marjassoo*) ja *Kar Suursoo* (VTU: 56; Emel'anov 2011: 353 annab ekslikult *Sursoho*, selles teoses on teisigi nimevääratusi). *Suursoo* on saadud endisest perekonnanimest *Sursov* (< ingerisoom *Suursoho*); nimepanekuprotokollil allkirjastas Peeter Madise poeg kirillitsas *Surso* kujul. See osutab alge eesti nime venepärastumisele. Omastavalised on *Saa Liiva* ja Väi *Metsa*. Liiteta on Väi *Allik*.

Veidi vähem kui looduskogumite nimetusi on uuteks perekonnanime-deks loomanimetusi (sh kalade, lindude, imetajate ja erandina ka paari putukaliigi nimetused): Väi *Kala*, Väi *Karu*, *Saa Kaur*, Väi *Kotkas*, *Saa, Van Luik* (< *Lukina*; vrd *Luige*, VTU: 33), *Van Luts*, *Saa Lõhe*, *Saa Part*, *Kal Siig* (VTU: 54), Väi *Sääsk*, *Kar Tetre*, *Van Tui*, *Kal, U-Vüö Tuvi*. Neist *Tetre* (vrd *Kuusalu tetretähtiline*, *Lüganuse tetretäppiline* 'tedretähniline' ja ingerisoom *Tetri*) ja *Tui* (vrd *tui* 'tuvi') näikse olevat murdelist algupära (VMS II: 502, 570). *Dolgaja Niiva*, Väi *Põdra* (< *Patrakejev*; ka VTU: 49) on vormi poolest omastavaline perekonnanimi, ent Väi *Pässi* ja *Han Kotka* (viimane pole igatahes isuri keelest, milles 'kotkas' on *kokko*, IMS: 186) puhul on raske öelda, kas see on eesti nime genitiivne kuju või isuri-soome nominatiiv. Nime *Pässi* puhul tuleks ehk lähtuda tõigast, et ta on saadud vene nimest *Pässina* (tänapäevasel translitereerituna *Pjassina*), mis omakorda lähtub, nagu eespool mainitud, läänemeresoom *as*-liiteta on *Kal Kajak* (VTU: 13).

Huvipakkuv on Väi *Mägar* (< *Makar*; vrd *mägar* 'mingi putukas; mäger'; VMS I: 54), mis leidub ka soovitatud perekonnanimede hulgas (VTU: 38). *Jemeljanov* mainis Väikülas üht *Sambla* perekonna järeltulijat,

kes võttis endale nimeks *Merikotkas* (pärit VTU: 36), ent nimepaneku-protokollis on see maha kriipsutatud (Emel'anov 2011: 136, 352, 434; EAA 5433.1.5. L 76). Kas seda nime taotleti siis hiljem uuesti? Vanakülas oli ühe perekonna nimeks registreeritud *Poder*, mis pole ei eesti ega isuri-soome nimi. Tegu on eesti sõna soome- või isuripärase hääldusega. Hiljem ongi võetud kasutusele *Pöder*.

Veelgi vähem on mitmesuguste esemete nimetustega sarnanevaid perekonnanimesid, nagu Kal *Kangas*, Väi *Kannel*, Väi *Kivala* (vrd *Kivalo*, VTU: 21; *kival* 'sikuska vars', VMS I: 238), Väi *Kubik* (< *Gubikov*), Väi *Lennuk* (vrd *Lennok*, VTU: 31; seda on kasutatud ka Karjati vallas), Väi *Pill*, Väi *Puur*, Väi *Raud*, Kal *Rull*, Saa *Sirp* (VTU: 55) ja Kal, Väi *Veski*. Omastavaliste perekonnanimedena võib käsitada nimesid Väi *Kuuli* ja *Kuulu* (< *Gulin*; Jemeljanov *u*-list nime ei maini), Väi *Pilli* (< *Pillin*; vrd ka *Pilliaasa* jt, VTU: 47), Väi *Pussi* (< *Bušišin*) ja Van *Saia*, mis kõik olid algselt soomepäraseid.

Teisi tähendusrühmi leidub Eesti-Ingeri uute perekonnanimede seas veel vähem. Kohanimedega ühtivad Väi *Rootsi*, Väi *Sakala* (< *Sokolov*), Väi *Tuudar* (vrd kohanimi *Tuutari*) ja Väi *Viru* (VTU: 65). Loodusnähtusi väljendavad Kar *Kaja*, Väi *Lain* (ka VTU: 29; 1938. aastal muudeti *Laine*'ks, Emel'anov 2011: 139), Väi *Lumi* (ka is), Van *Tuisk* (vrd *Tuisu*, VTU: 59); elukutset Väi *Kalamees*, Väi *Kalanik* (< *Kalašnikov*; vrd Kodavere *kalanik* 'kalur', VMS I: 161; vdj *kalanikka* 'kalamees; kalakaupmees', VKS: 367–368), Kal *Kangur*, Han *Kapral*, Väi *Leitnant*, Väi *Timmer* (Vaivara *timmer* 'puusepp', VMS II: 511; vrd *Timbre*, VTU: 58); omadust Väi *Rikas*, Väi *Talts* (vrd *talts* 'taltsas', VMS II: 484), Väi *Valge*; eesnime Väi *Mark* (vaevalt et võõrapellatiiv), Väi *Markus*, Väi *Vilma*; tuntud isikute perekonnanimesid Saa *Laidoner* ja Kar *Luterus* (< *Ljutrus-Ljuters*; vrd *Luther*); vaimolendeid Van *Kolli* (< *koll*; vrd ka sm *kolli* 'suguti'), Väi *Päär* (vrd *päär* 'kratt', VMS II: 289; *Päärumäe*, VTU: 49).

Esineb perekonnanimesid, mida on alusnime järgi ühel või teisel põhjusel raske rühmitada. Neist osa saab pidada eesti sõnadeks, nagu Saa *Kalm*, Väi *Kurs* (vrd *kurs* 'suund; latt; kurt', VMS I: 322), Kal *Soiu* (vrd *soiguma*), Kal *Sork* (vrd *sork* 'sörg; hark; sörk; rott', VMS II: 434; vrd *Sorgu* VTU: 56), Väi *Sulp* (vrd *sulp* 'loomasööt; puderjas mass'; vt ka osa 6) ja Van *Vader*. Nime Van *Lemming* saab ühendada samakõlalise murdesõnaga tähenduses 'laps' (VTU: 31; VMS I: 425). Ülejäänud näikse eesti keele seisukohalt olevat tehistuletised, nagu Saa *Kanger*, Kar *Kudep*,

V-Rop *Naabel* (ka VTU: 39, seepärast on viimane paigutatud eestipäraste nimede sekka; vrd siiski sks *Nabel* 'naba'), Kar *Sildus* (vrd siiski kohanimi *Sildusniit*, Saar 2009: 72), Van *Siller*, Saa *Söstrand*, Kal *Vaimel* ja Väi *Venela* (VTU: 64). Huvitaval kombel esineb nende hulgas vaid kaks VTU nime. Suuremalt jaolt isuri elanikkonnaga Vanaküla ainuke eestlane Aleksander Kiibats (vrd *kiibats* 'kõhn', VMS I: 216, samuti ingerisoomes *Kipatsa*) võttis endale uueks perekonnanimeks *Vennane* (vt ka osa 6).

6. Soome- ja isuripärased perekonnanimed

Soome-isuripärastest perekonnanimedest võeti kõige sagedamini loomanimetustest lähtuvaid perekonnanimesid. Nende seas on vähi-, kala- ja eriti linnunimetusi, kuid huvitaval kombel puuduvad imetajate omad: Kar, Saa *Habukka* (varasemast perekonnanimest *Habukin*; vrd vps *habuk* 'kull', kuid sm, is *haukka* < **haʃukka*, IMS: 50; IKH: 32), Väi *Hauki* (vrd sm, is *hauki* 'haug'), Van *Joutse* (vrd sm, is *joutsen* 'luik', IMS: 107), Han *Kajava* (vrd sm 'kajakas', is *kajjava* jt, IMS: 125), Kal *Krabu* (vrd is Soikkola *kraBu* 'vähk', IMS: 204; sm *Krapu* 'Vähi tähtkuju'), Kul *Lohi* (vrd sm, is *lohi* 'lõhi', IMS: 272), Kar *Metso* (vrd is Alam-Lauga *metso* 'metsis', IMS: 307), Han *Sirkkune* (vrd is *sirkku* 'varblane', IMS: 528; vrd sm *Sirkka*, SSN: 731), Van *Varkki* 'tõmmuvaeras', Kal *Varonen* (vrd sm *varoi* 'vares', SSN: 841). Tuleks silmas pidada, et algselt *oi*-lõpulised sõnad (nt sm kirjakeele ja Soikkola murde *metsoi*) esinevad *o*-listena isuri keele Alam-Lauga murdes, mille alale jäävad Eesti-Ingeri külad, ning ingerisoomes murrakutes, samuti vadja keeles (Laanest 1966: 87).

Krabu sõnasisene *b* võib olla sünenenud nimekomisjoni eestipoolse mõju tagajärjel, sest Alam-Lauga murdes on, nagu soome keeleski, sõnasisesed klusiilid erinevalt teistest isuri murretest tugevad (Laanest 1966: 20–21). Nii saab ka nime *Hauki* (samuti *Joki*, vt allpool) puhul lähtuda nii soome kui ka isuri keelest.

Eelmise rühmaga võrreldes on kolmandiku võrra vähem taimede või nende osade nimetustega seonduvaid perekonnanimesid, nagu Van *Koivune* (vrd sm, is *koivu* 'kask'; IMS: 185), Van *Lehtine* (vrd sm, is *lehti* 'leht', IMS: 257–258)³, Kal *Mansik* (lõpu poolest eestipärane; vrd sm *mansikka*, is *mantšikka* ~ *mantsikka* 'maasikas'), Han *Pajune* (VTU: 45;

³ Esialgu sai selle perekonnanime tuntud vadja keelejuhi Darja Lehti (varem Loginov) pere Vanakülast.

vrđ ee, sm, is *paju*, IMS: 377), Väi *Pähen*, Han *Tammi* (vrđ sm, is *tammi* 'tamm : tamme'; vrđ siiski ka ee *tamm* : *tammi*). Nimekuju *Pähen* puhul võidi eeskuju saada eesti soovitusliku perekonnanime *Pähensaare* algusosast (VTU: 49), vrđ ee *pähes*, *pähkes* (VMS II: 282), sm *pähkinä*, is *päähkänä* 'päkel' (IMS: 453).

Eelmise rühmaga võrdselt on looduskogumeid ja -kohti tähistavatest sõnadest lähtuvaid perekonnanimesid, nagu Van *Ahone* (VTU: 2; vrđ sm *aho* 'sööt : söödi; legendik' ja *Ahonen*, SSN: 261), Väi *Joki* (< is, sm *joki* 'jögi'), Räk *Kosteinsalo* (vrđ sm *Kostamo*, SSN: 428), *Muurmetsä* (vrđ sm *Muurijoki*, *Muurimäki*, SSN: 541), Van *Pekkinen* (Soomes osaliselt sõnast *pekki* 'oja', osaliselt nimest *Pekka*, SSN: 604) ja Van *Tammikko* (< sm *tammikko* 'tammik'; vrđ is *tammizikko*, IMS: 572). Soome *Joki* muudeti 1938. aastal eestipäraseks nimeks *Jögi* (Emel'anov 2011: 139). *Kosteinsalo* panekule võis kaasa aidata eesti soovitusliku *Kostsaare* algusosa (VTU: 23). Siia rühma võib paigutada ka Kul *Kaulio*, mida peetakse sõna *kaula* 'kael' tuletiseks tähenduses 'ümbrusest kitsam või madalam koht maastikul' (SSN: 389).

Esemete ja materjalide nimetusi kajastavad Van *Kauppa* (vrđ sm, is *kauppa* 'kaup', IMS: 146), Van *Padanen* (vrđ sm, is Alam-Lauga *pata*, is Soikkola *paDa* 'pada', Laanest 1966: 20), Kar *Silkki* (vrđ sm *silkki* 'siid', kuid is *sulkku*, IMS: 550), Kar *Säkki* (< *Säkkina*, vrđ sm, is *säkki* 'kott : koti'). Võimalik, et *Padanen* (vrđ ka ingerisoomes Väi *Patanen*) on tekkinud nimekomisjoni liikmete mõjul (nagu *Krabu*).

Hüüd- ja eesnimedega saab ühendusse viia perekonnanimed Han *Pesone* (vrđ sm *Pesonen* < isikunimi, SSN: 610), Väi *Peto* (Emel'anov 2011: 355; vrđ is *Pet'aa*, IMS: 403) ja Väi *Timmo* (< *Timojev*). *Peto* nime võtnud Tšuvirinid pärinesid Pjotriks ristitud vendadest (Emel'anov 2011: 355). Kohanimede ja rahvusenimetustega liituvad Väi *Hämäläinen* ('hämelane'; ka SSN: 330), Kar *Suomalainen* ('soomlane') ja *Räkälä* (koduküla järgi).

Mõne perekonnanime klassifitseerimine on erinevatel põhjustel raskestatud. Kal *Elone* oli XX sajandi alguses rootsipärase nime soomes-tamisel soositumaid perekonnanimesid, mis esines kujul *Elo*, *Elonen* jt, kusjuures sm *elo* tähendab 'elu; küps vili' (vrđ ka is *elo* 'elu', SSN: 277). Tõsi küll, esialgu pandi Eesti-Ingeris perekonnale nimeks *Ilonen* (vrđ sm, is *ilo* 'rõõm', IMS: 92), mida hiljem muudeti ilmselt populaarsuse tõttu Soomes. Rühmitamata jääb ka V-Rop *Pelkonen* (ka SSN: 604). Nime

Van *Vennane* (vt osa 5) puhul pole selge, kas see pärineb eesti (vrd **vennane* < *vend*) või isuri keelest (vrd *vennäin* 'niine-', IMS: 653). Ainuke loodusnähtuse nimetusest saadud perekonnanimi on U-Vüö *Myrsky* (vrd sm *myrsky*; vrd is *mürskü* 'torm', IMS: 324). Otsetõlkeline on Väi *Hauki*, vrd sm *hauki* 'haug' (< *Šišukin*, vrd *уука* 'haug').

Nagu esitatust ilmneb, võttis osa elanikke soomepärase *nen*-liitega, teised aga eesti- resp. isuripärase *ne*-liitega perekonnanime. Erinevalt teisest murretest ei esine Alam-Lauga murdes *nen*-lõpulisõnu (Alam-Lauga *punaine* 'punane', *venäläine* 'venelane'); *nen*-sõnades esineb *n*-hääliku apokooopi ka ingerisoomse murrakutes ja vadja keeles (Laanest 1966: 65).

Huvitav on eestipärase perekonnanimede seas mainitud *Sulp* (vt osa 5), mille Jemeljanov avaldas kujul *Шульпо* ning mille kohta nimesaanu andis protokollis allkirja *Шульнь* (Emel'anov 2011: 353; EAA 5433.1.5. L 83). Võimalik, et *š*-line variant on tekkinud is *šulppia* 'sulistada, pladistada' (IMS: 550) mõjul.

Järnevalt soome perekonnanimedest, mis nende kandjatele ühel või teisel põhjusel ei meeldinud. Need on Kul *Harakka* (sm 'harakas'), Han *Husso* (täendus teadmata)⁴, Han *Mustonen*, Van *Pekki*, Kal *Pohjalainen* (vrd sm *pohjalainen* 'põhjamaalane'), V-Rop *Pukonen* (< *Puukkonen*; vrd sm *puukko* 'pussnuga') ja Kal *Voipä* ('võipea'). Need vahetati peamiselt kas soome või eesti nimede vastu, vaid ühel juhul valiti saksapärase nimi *Auer* (Han). Ainult *Pekki* piirdus oma perekonnanime täiendamisega liite *-nen* abil (*Pekkinen*), ülejäänud eelistasid muutüvelisi soome perekonnanimesid, millest oli juttu juba eespool: *Ilonen* (> *Elone*), *Kosteinsalo*, *Lohi*, *Mansik*, *Pelkonen*, *Pesone*, *Sirkkune* ja *Varonen*. Vaid üks perekond (*Voipä*) võttis soome nime *Ilonen*, kolm perekonda otsustasid eesti perekonnanimede *Jalakas*, *Kangur* ja *Leht* kasuks; eestipärase nime *Lillepärg* sai ka V-Rop *Pukonen* (vt ka osa 5).

7. Muud perekonnanimed

Peale uute eesti- ja soome-isuripärase perekonnanimede leidub veel nimesid, millel on sarnasust vene keele ning erandjuhul ka mõne muu keele sõnadega. Selliste hulka kuuluvad eriti need perekonnanimed, mis on moodustatud endiste vene perekonnanimede põhjal, nagu *Hitro*, *Hovaski*,

⁴ *Husso* esineb tänapäeva Soomes perekonnanimena üle poolel tuhandel isikul, samuti käibib samakujulise toponüümina (*Husso*).

Kalasnik jt (vt osa 8). Seevastu osal võõrapärastel perekonnanimedel puudub side endiste nimedega: Väi *Kalina* (vrd vn *калина* 'lodgepuu'), Saa *Munti*, Väi *Voro* (vaevalt et sm *voró* 'varas' < vn *вор* 'varas'), Saa *Ukleika* (vrd vn *уклейка* 'viidikas'). Perekonnanimi Väi *Ura*, mis sarnaneb häälikuliselt ka soome sõnaga *ura* 'uure; karjäär', on teadupoolest saadud hüüdnimest (Emel'anov 2011: 355) ja seondub ehk vene hüüdsõnaga *ypa* 'hurraa'. Väi *Buikis* ei erine oluliselt endisest läti perekonnanimest *Buikis* (vrd *buķis* 'nõu soola peenestamiseks ja säilitamiseks?', ME: 347). Häälikuliselt eestipärasena tundub Kul *Kirilavits* lähtub venestunud poolaka perekonnanimest *Kiriloviš* (poola *Kirilowicz*). Han *Auer* näib pärinevat saksa keelest (vrd sks *Auerhahn* 'metsisekukk' ja *Auerochs* 'ürgveis' algsosa, mis esineb perekonnanimena ka mujal). Alamsaksa keelega saab ehk ühendada Dolgaja Niiva nime *Beek* (vrd *beek* 'oja', KPW: 10).

8. Vene perekonnanimede asendamise võtetest

Mille vastu venepärased nimed vahetati? Enamik perekondi võttis täiesti uue läänemeresoome nime, nt Väi *Ahonen* (varem *Krapov*), *Mägi* (endine *Habukin*), *Vaher* (varem *Jegorov*), Saa *Kask*, Kal *Siig* jne. Sageli (eriti Väikülas) moodustati uusi perekonnanimesid otse vene nimede põhjal.

Osa isikuid sai sobiliku perekonnanime vene nime kohendamise teel, kusjuures ära jäeti lõpu *-n* ja *-(o)v*, sõnaalguline heliline häälik ning võõrtähed, nt Väi *Hitro* < *Hitrov* (vrd *хитрый* 'kaval'), Väi *Hovaski* < *Hovaskin*, Väi *Kalasnik* < *Kalašnikov*, Kar *Pahval* < *Bahvalov*, Väi *Pampus* < *Pampussov*, Väi *Reski* ja *Räski* < *Reškin*, Väi *Suveri* < *Tšuvirin*. Seevastu osal uutel perekonnanimedel, nagu eespool mainitud *Kalina*, *Munti* jt, puudub side endiste nimedega.

Üle tosina uue perekonnanime moodustati vene nimekuju eestipärastamise, harvem isuri- või soomepärasustamise teel, mistõttu uus ja vana nimi on kõlaliselt sarnased, nt Väi *Kuuli* < *Gulin*, Väi *Kalamees* ja Väi *Kalanik* < *Kalašnikov*, Han *Kapral* < *Kapralov*, Väi *Kubik* < *Gubikov*, Saa *Luik* < *Lukina*, Kar *Marjasoo* < *Morozov*, Väi *Pohlakas* < *Poljakova*, Väi *Põdra* < *Patrakejev*, Väi *Sakala* < *Sokolov*, Väi *Sammal* < *Samsonov*, Väi *Terkki* < *Derkin*. Seevastu uute perekonnanimede Saa *Habukka* (< *Habukin*), Väi *Pilli* (< *Pillin*), Väi *Pussi* (< *Buššin*), Väi *Pässi* (< *Pässina*), Kar *Silkki* (< *Silkina*), Kar *Säkki* (< *Säkkinä*), Väi *Timmo* (< *Timojev*) alusnimed olidki läänemeresoome algupära. Nimepanekuprotokollide

järgi elas muide Väikülas peale kolme Timojevite perekonna ka üks perekond Timoivoveid; Jemeljanovi loendites (Emel'anov 2011) esineb millegipärast üksnes viimane nimi ning seegi pärineb eesnimest *Timoi* (vt IMS: 586). Pole võimatu, et Väiküla vene perekonnanimedest on tuletatud ka *Maasik* < *Menštšikova* (is ja sm *man(t)sikka* ~ *mantšikka* 'maasikas' vahendusel), *Rikas* < *Grigorjev* ja *Venela* < *Jemeljanov*.

Otsetõlkelised on Väi *Hauki* < *Shtshukina* (*Štšukina*) (vrd vn *ушка* 'haug') ja *Valge* < *Belov* (vrd vn *белый* 'valge'). Selline on ilmselt ka Väi *Pähen*, mis võib olla tekkinud Reškini nime seostamisel vene apellatiiviga *опеуек* 'pähklike'. Väi *Mark* ja *Markus* näivad pärinevat nimesaajate isanimest *Mark*, Väi *Mägar* aga isanimest *Makar* (nimepanekuprotokollis esialgu *k*-ga, hiljem kirjutatud *g*-ga).

9. Lõpetuseks

Eesti-Ingeri etnilise olukorra uurimine on keerukas. Perekonnanimede vallas muutus see nimepaneku ja -vahetusega veelgi keerukamaks, sest isurid said enamasti kas eesti (enamjaolt) või soome nime, vaid üksikud jäid endise venepärase nime juurde. Eestlastel ja soomlastel olid perekonnanimed olemas. Nad vahetasid välja vaid neile vastumeelsed nimed, kusjuures mõned eestlased muutsid senised venepäraseid perekonnanimed eestipäraseks. Soomlased võtsid enamasti uued soome, mõnel juhul ka eesti nimed.

Varem vene perekonnanimesid kandnute uued nimed kujutavad endast eesti või isuri ja soome apellatiive, eesti tehisnimesid, endiste perekonnanimede tõlkeid või moondeid. Eestipärase perekonnanimede allikaks on paljudel juhtudel olnud VTU, ent selle võimaluste kasutamist Eesti-Ingeris võib hinnata siiski tagasihoidlikuks.

Nii eesti- kui ka soome-isuripäraseid perekonnanimed kajastavad suuremalt jaolt loodust, sh taimi, loomi, looduskogumeid ja -nähtusi. Eri keelte nimede jagunemist ei tasu statistiliselt võrrelda, sest muudetud soome-isuri nimesid on suhteliselt vähe ning neid on võetud sageli teistel motiividel kui eestipäraseid nimesid.

Külanimede lühendid

Han – Hannika; Kal – Kallivere; Kar – Karstala; Kul – Kullaküla; Räk – Räkälä; Saar – Saarküla; U-Vüö – Uus-Vüödermaa; Van – Vanaküla; V-Rop – Väike-Ropsu; Väi – Väiküla

Arhiivimaterjalid

- EAA 5433.1.5. Narva valla elanike perekonnanimede panemise protokollid. 1921–1922. Külad tähestikjärjestuses ning protokollilehed: Dolgaja Niiva 99–103; Hannika 49–51; Kallivere 63–66, 105; Karstala 67–70, 73–74; Komarovka 96–98; Kullaküla 55–56; Popovka 89–90; Räkälä 61–62; Saarküla 71–74; Zahhonje 94–95; Zaretšje 91–93; Uusküla 104; Uus-Vüödermaa 87–88; Vanaküla 57–60; Väike-Ropsu 52–54; Väiküla 75–86.
- EAA.5433.1.8. Piiri (Kose) valla elanike perekonnanimede panemise protokollid. 1921–1923.
- EAA.5433.1.9. Raja (Skarjatina) valla elanike perekonnanimede panemise protokollid. 1921–1922.

Kirjandus

- EEN** = Eestlasele eesti nimi. 1921. (= Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused 2.) Tartu: Akadeemiline Emakeele Selts.
- Emel'anov 2011** = Борис К. Емельянов (Йыги). Пласты истории села Венкуль, сиречь Наровского, с незапамятных времен по настоящее время. Санкт-Петербург: Реноме.
- Ernits, Enn 2009**. Vadja haritlane Dmitri Tsvetkov. Tartu: Eesti Kirjandusmuuseumi Teaduskirjastus.
- Ernits, Villem 2013 (1922)**. Kirjad Eesti-Ingerist. – Villem Ernits. Noorpõlve ideaalid. Koost. Hando Runnel. Toim. Katre Ligi. (= Eesti mõttelugu 113.) Tartu: Ilmamaa, 244–253.
- Ernits, Villem 2013 (1925)**. Eesti-Ingeri eesti-soome kultuurisünteesi katse-lavana. – Villem Ernits. Noorpõlve ideaalid. Koost. Hando Runnel. Toim. Katre Ligi. (= Eesti mõttelugu 113.) Tartu: Ilmamaa, 254–257.
- Henno, Kairit 2001**. Emakeele Seltsi nimede eestistamise käivitajana. – Keel ja Kirjandus 2, 73–91.
- IKH** = Arvo Laanest. Isuri keele Hevaha murde sõnastik. 1997. Tallinn: Eesti Keele Instituut.
- IMS** = Inkeröismurteiden sanakirja. 1971. Toim. R. E. Nirvi. (= Lexica Societatis Fenno-Ugricae XVIII.) Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

- Koreinik, Kadri, Tõnu Tender 2014.** Eesti keeltest rahvaloendustel. – Emakeele Seltsi aastaraamat 59 (2013). Peatoim. Mati Ereht. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, 77–102. <http://dx.doi.org/10.3176/esa59.04>.
- KPW** – Johannes Sass. Kleines plattdeutsches Wörterbuch mit Regeln für die plattdeutsche Rechtschreibung. 17. Auflage, 1997. Wachholtz Verlag.
- Krjukov 2007** = Алексей В. Крюков. О фамилиях води и ижор. – Финно-угорская топонимия в ареальном аспекте. Материалы научного симпозиума. Петрозаводск, 122–142.
- Laanest 1966** = Арво Лаанест. Ижорские диалекты. Лингвогеографическое исследование. Таллин: Институт языка и литературы.
- ME** = K. Mühlenbacha Latviešu valodas vārdnīca. K. Mühlenbachs Lettisch-deutsches Wörterbuch. 1, 1923. Rediģējis, papildinājis, turpinājis Jānis Endzelīns. Rīgā: Izdevusi Izglītības ministrija.
- Määrus 1921** = Määrus Petserimaa ja Naroowa taguste waldade elanikkude perekonnanime seaduse („RT“ nr. 26 – 1921 a.) teostamise kohta. – Riigi Teataja 58, 350–351.
- Rosenberg, Tiit 2013.** Maareformist Eesti Vabariigi Virumaa Narva-tagustes waldades 1920–1940. – Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2012. Peatoim. Heiki Valk. Tartu: Õpetatud Eesti Selts, 129–142.
- Saar, Evar 2009.** Võrumaa kohanimed. (= Tartu Ülikooli doktoritöid.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Seadus 1920** = Perekonnanime muutmise seadus. – Riigi Teataja 2/3, 15.
- Seadus 1921** = Seadus Petserimaa ja Naroowa taguste waldade perekonnanime seaduse kohta. – Riigi Teataja 26, 163.
- Sommer, Samuel 1922a.** Perekonnanime üle Petserimaal. – Postimees 8. II.
- Sommer, Samuel 1922b** = –m– Kuidas meie Naroowa wallas perekonnanime panemisel tegewad olime. – Postimees 25. II.
- Sommer, Samuel 1923a.** Perekonnanime panemisest Naroowa tagustes waldades, Narwa-Jõesuus ja Narwas [1]. – Postimees 13. VIII.
- Sommer, Samuel 1923b.** Perekonnanime panemisest Naroowa tagustes waldades, Narwa-Jõesuus ja Narwas [2]. – Postimees 14. VIII.
- SSN** = Suuri suomalainen nimikirja. 1985. Kustaa Vilkkunen, Pirjo Mikkonen, Sirkka Paikkala. Helsinki: Suuri Suomalainen Kirjakerho.
- VKS** = Vadja keele sõnaraamat. Vad'd'aa tšeelee sõna-tširja. Словарь водского языка. 2013. 2., täiendatud ja parandatud trükk. Toim. Silja Grünberg. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- VMS** = Väike murdesõnastik. I–II, 1982–1989. Toim. Valdek Pall. Tallinn: Valgus.
- VTU** = 15.000 uut sugunime (Lisa albumile „Eestlasele Eesti nimi“). 1921. (= Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused 4.) Tartu.
- Üldrahvalugemise 1924** = 1922 a. üldrahvalugemise andmed, IV, Viru maakond. Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo.

Võrgumaterjalid

Husso = Husso: Sukunimi-info. <http://www.tuomas.salste.net/suku/nimi/husso.html> (30.12.2015).

Istorija = История появления фамилий. <http://geno.ru/istoria-poyavlenia-familii/> (9.12.2015).

Nurka, Kati 2010. Perekonnanime de panek Petserimaal ja Narva-tagustes valdades 1921.–1923. aastal. Bakalaureusetöö. Juhendaja Aigi Rahi-Tamm. Tartu. <http://www.eki.ee/nimeselts/txt/bo04282.pdf> (20.04.2015).

Russkie familii = Русские фамилии. <http://kakzovut.ru/russkie-familii.html> (19.12.2015).

New family names in Estonian Ingria and their giving in 1922

ENN ERNITS

Estonian Ingria was a small part of the historical Ingria, which belonged to the Republic of Estonia from 1920–1946. Ingrians, Ingrian Finns, Estonians, Russians and a few Votes inhabit this territory. The Lutheran Finns and Estonians have family names of their native languages. Among them, a new surname was given only to a small number of people who considered their names unpleasant. The Finns chose mostly characteristically Finnish names, in some instances Estonian names and only in one case a German-sounding name. The Ingrians, who had hitherto had Russian family names, got Finnic names: either an Estonian (more frequently) or a Finnish/Ingrian name in 1922. The new family names represent Estonian, Ingrian or Finnic common nouns, Estonian artificial names, and translations and transformations of former surnames.

The Estonian and Finnish/Ingrian family names are mostly related to nature. The majority of the Estonian-sounding names are connected to designations of plants or their parts: *Kask* (cf. *kask* ‘birch’), *Kuusk* (‘fir’), *Käbi* (‘cone’), *Leht* (‘leaf’), *Lill* (‘flower’), *Sammal* (‘moss’), *Õun* (‘apple’), and others. Among them, the tree names are the most common. *Lillepärg* (‘garland of flowers’), *Roosioks* (‘rose-spray’), and *Õunapuu* (‘apple-tree’) are compounds. *Allikas* (‘fountain’), *Järv* (‘lake’), *Kaasik* (‘birch wood’), *Kalju* (‘rock’), *Mägi* (‘mountain’) and others denote natural complexes and natural places. *Kivisoo* (‘stone marsh’) and *Marjasoo* (‘berry marsh’) are compounds. *Kala* (‘fish’), *Kaur* (‘loon’), *Kotkas* (‘eagle’), *Põdra* (‘elk’, gen.), *Sääsk* (‘mosquito’) and others are derived from designations of animals. Family names comparable to names of diverse things and materials, like *Kangas* (‘woven material’), *Lennuk* (‘airplane’), *Raud* (‘iron’), and *Sirp* ‘sickle’, are not frequent. The names of countries (e.g. *Rootsi* ‘Sweden’), natural phenomena (*Tuisk* ‘snow-storm’), professions (*Kalamees* ‘fisherman’) et al. are rare.

Among the Finnish/Ingrian family names, those which denote animals are the most frequent. These include *Hauki* (cf. Fin., Ing. *hauki* ‘pike’), *Joutse* (Fin., Ing. *joutsen* ‘swan’), *Kajava* (Fin. *kajava*, Ing. *kajjava* ‘gull’), *Lohi* (Fin., Ing. *lohi* ‘salmon’), *Varonen* (Fin. *varoi* ‘crow’) and others. The family names *Koivune* (cf. Fin., Ing. *koivu* ‘beach’), *Lehtine* (Fin., Ing. *lehti* ‘leaf’), *Mansik* (Fin. *mansikka*, Ing. *mantšikka* ~ *mantsikka* ‘strawberry’) etc. are comparable to designations

of plants and their parts. *Ahone* (cf. Fin. *aho* ‘fallow; treeless plain), *Joki* (Fin., Ing. ‘river’), *Tammikko* (Fin. ‘oak grove’) and others denote natural complexes and places. The names of things and materials are reflected by the family names *Kauppa* (Fin. ‘goods, wares’), *Padanen* (Fin., Ing. *pata* ‘pot’), *Silkki* (Fin. ‘silk’) and others. The other name types, like *Timmo* (a first name), *Suomalainen* (‘Finn’) et al., are very rare.

Some new family names resemble former Russian surnames, like *Hitro* (from *Hitrov*, cf. Rus. *хитрый* ‘sly’), *Pahval* (from *Bahvalov*), and Russian common nouns, e.g. *Kalina* (cf. *калина* ‘guelder-rose’). The Estonian and Finnish/Ingrian surnames are partly derived also from Russian family names: *Kalamees* from *Kalašnikov*, *Marjasoo* from *Morozov*. Exceptionally, some last names are borrowed from other languages (German, Latvian, Polish).

Keywords: Estonian Ingria, Finnic languages, onomastics, anthroponyms, family names

Enn Ernits
Zoomeedikum
Eesti Maaülikool
Kreutzwaldi 62
51014 Tartu
enn.ernits@emu.ee